

Spoštovani predsednik Vlade Republike Slovenije, dr. Miro Cerar,

ob nastajanju novega Nacionalnega programa za kulturo 2018-2025 Vas prosim, da tehtno razmislite o pomenu in vlogi nekaterih vrhunskih programov nevladnega sektorja na področju kulture ter nujno in primerno ukrepate, da se Slovenija ne znajde na repu ne le evropske ampak tudi svetovne kulturne scene. Vrhunski nevladni programi so nujna dopolnitev javnim zavodom, ker je lahko nacionalna kulturna produkcija razen v redkih izjemah uspešna le v povezovanju institucionalnega in nevladnega sektorja. Če boste s pasivnostjo, počasnimi ali slabimi rešitvami obglavili elito nevladne produkcije, boste tudi institucionalni kulturi napravili nepopravljivo škodo.

Eden teh nevladnih programov je tudi Seviq Brežice, izrazito evropsko, podjetniško in mednarodno naravnane vse od začetkov pred 35 leti, ki sem ga 1982 pričel v Radovljici in ga od 1997 izvaja Ars Ramovš zavod za umetnost, marketing, promocijo in investiranje, Ljubljana. S svojim delovanjem je izrazito prispeval v razmišljanja o revitalizaciji historičnih mestnih jeder, obnovo gradov in prispeval v zeleni kulturni turizem te dežele. Je glavni pobudnik razvoja scene stare glasbe v Sloveniji, ki se je v teh letih oblikovala in močno okrepila in ji zdaj na tem področju sledijo mnogi drugi, tako organizacije nevladnega in institucionalnega sektorja kot vrsta odličnih slovenskih umetnikov. Spodbudila jih je prav naša dejavnost in zdaj uspešno zastopajo Slovenijo v svetu.

Stali in obstali smo vsa ta leta brez jasne in odločne podpore kulturne politike, ki se ves čas izgovarja na zastareli model kulturne politike, po katerem prednostno obravnava javne zavode, namesto da bi ustrezno podprla sicer enako pomembne programe, ki nastajajo na neodvisni sceni. V takih razmerah so spregledani najvišji dosežki in najbolj prodorne nevladne organizacije takrat, ko bi bil za to čas. Obstajamo samo zaradi osebnih odrekanih, naporov, upanj in hotenj, čeprav je seme, ki smo ga posejali, bogato obrodilo in Slovenijo dokaj močno pozicioniralo na evropskem kulturnem zemljevidu stare glasbe. Ni pošteno, da iz nekih drugih interesov ali preprosto malomarnosti tvegate, da bo kulturnopolitična ignoranca kljub velikem kulturnem kapitalu, ki smo ga ustvarili, zamudila zadnjo priložnost, da se zadeve uredijo. Dali smo premočno spodbudo okolju, tudi pogum mnogim drugim, da je možno graditi iz nič, zato smo seveda izrazito zmotili vse tiste, ki se oklepajo svojih pridobljenih koristi in smo zanje grožnja.

Kot slovenski kulturnik, ki je nadpovprečno vložil v slovensko kulturo, verjetno imam povsem legitimno pravico, da kot del civilne družbe svojemu predsedniku Vlade postavim naslednje zahteve in razumem, da je zaradi svoje voljene pozicije dolžan, da se z njimi seznaní in ukrepa. Zakaj se ne obračam na ministra za kulturo? Zato ker brez Vaše politične podpore ni mogoče resno poseči v več kot dvajsetletno zamrznjeno stanje v kulturi zaradi kulturne politike, ki je zaradi svojega obrobnega položaja in politične odrinjenosti pristala na tako stanje. Če je do finančne krize politika inercije še zadostovala, se po njej, ko se je za četrtno zmanjšal nacionalni kulturni proračun, obeta zgolj životarjenje. Iskreno upam, da boste prepoznali to težavo in se tudi kot politik, ki stavi na pravno državo, osebno zavzeli, da premostimo zlovešče težave.

Zahtevam

1. ustrezno spoštovanje vrhunskih kulturnih programov slovenskega nevladnega sektorja ter primerljivo sistemsko vrednotenje programov in projektov, tako institucionalnega kot nevladnega sektorja, glede na njihov dejanski pomen, ne pa glede na organizacijski oziroma pravni status,
2. ustrezno sofinanciranje na nacionalnem nivoju oziroma dodelitev svežih sredstev, ki bodo omogočala preboj iz zatečenega zamrznjenega stanja v kulturi,
3. podporo sofinanciranju na lokalnem nivoju, saj tako majhen kulturni prostor zahteva aktivno nacionalno kulturno politiko tudi pri spodbujanju lokalne zavesti o pomenu umetnosti in kulture za lokalno skupnost,

4. enakopravnost institucionalne in nevladne produkcije, kar pomeni primerljivost ob upoštevanju vseh specifik in ne enakost,
5. oblikovanje pravne, davčne in informacijske točke za podporo nevladnim organizacijam in samozaposlenim v kulturi,
6. podporo programom v prostorih kulturne dediščine,
7. spremembe pri razpisih in nadomestitev navidezno nevtralnega točkovanja s sistemom odločanja, ki temelji na recenzijah, torej ocenah izbranega programa oziroma projekta kot celote.
8. Ker novela ZUJIK sedaj predvideva delitev na NPK kot splošnejši dokument in na Akcijski načrt kot temeljni izvedbeni dokument Vlade, moramo vztrajati na tem, da minister za kulturo ob predstavitvi NPK 2018-2025 predstavi tudi svoj Akcijski načrt, da bodo jasne njegove prioritete oziroma prioritete te Vlade.

Klemen Ramovš,
Ljubljana, 23. 9. 2017

POJASNILO IN RAZLAGA ZAHTEV

1. ustrezno spoštovanje vrhunskih kulturnih programov slovenskega nevladnega sektorja ter primerljivo sistemsko vrednotenje programov in projektov, tako institucionalnega kot nevladnega sektorja, glede na njihov dejanski pomen, ne pa glede na organizacijski oziroma pravni status

Opis problema:

Ministrstvo za kulturo je pri distribuciji javnih sredstev na področju kulture zagotovo predstavnik davkoplačevalcev za celotno področje kulture, tako institucionalne kot nevladne, hkrati pa ga pri državnih javnih zavodih zavezuje odgovornost ustanovitelja, enako kot ustanoviteljska odgovornost zavezuje ustanovitelja nevladne organizacije. Zakonsko gledano je odgovornost ustanovitelja do ustanovljene organizacije povsem enaka ne glede na njegovo poreklo (država, občina, civilna pobuda oz. nevladni sektor), ustanovitelj kateregakoli teh treh profilov lahko vedno odpokliče direktorja in nastavi kogarkoli po svoji presoji. Prav tako vsak ustanovitelj ne glede na svoje poreklo določi merila poslovanja, zakonska določila pa so tako ali tako za vse ista. Edina svoboda organizacij nevladnega sektorja v primerjavi z javnimi zavodi je v tem, da imajo samostojno upravljavsko strukturo, kar je pogoj za pluralno demokratično družbo, saj bi zgolj z obstojem javnega sektorja šlo za državo s podržavljeno kulturo. Ker javni sektor predstavlja v vseh državah steber stabilnosti, je ključnega pomena v turbulentnih časih, v katerih živimo, a samo pod pogojem, da hkrati obstajajo pogoji za obstoj močnega neodvisnega sektorja, ki zagotavlja pluralnost.

Če so za državo (s tem je mišljena tako nacionalna raven kot občinska) edina zakonska obveznost zavodi, kako poenostavljeno vodimo kulturno politiko vse od osamosvojitve, potem to pomeni, da je civilna družba manj pomembna, kar je v oporeki z načeli sodobne družbe. Tudi argument, da se prioritarno sofinancira državne javne zavode, češ da bi ministrstvo kot izvoljen pooblaščenec državljanov že ustanovilo tudi nov javni zavod, če se to izkaže za potrebno, ne vzdrži, ker zanika pomen civilne družbe. Na področju kulture še sploh je zgolj državno ustanoviteljstvo pomanjkljiv mehanizem že zato, ker je kulturna scena zelo pestra in heterogena in predvsem nepredvidljiva, kar nam dokazuje tudi zgodovina, ko so se vsi veliki premiki dogajali na obrobju in šele s časom prišli v središče, kjer so se institucionalizirali, pa naj si gre za umetniške smeri ali

za civilne pobude, iz katerih so zrastle številne današnje nacionalne inštitucije (Narodna galerija, SNG ...). Za zadovoljevanje kulturnih potreb državljanov je delovanje nevladne kulturne scene zelo pomembno, še bolj pomembno pa je kot ekonomski generator in kot mehanizem krepitev pomena naše kulture na mednarodnem področju. Kulturni programi in projekti, tako institucionalni kot nevladni, so sami po sebi finančno deficitarni, vendar poleg zadovoljevanja kulturnih potreb državljanov izrazito spodbujajo pozitivna ekonomska gibanja v svoji okolici in so generator razvoja, zato je pomembno, da jih sofinanciramo iz sredstev davkoplačevalcev. Vložek v kulturo ni poraba, ampak investicija, ki prinaša dobiček širšemu krogu državljanov. Praviloma so najbolj vsestransko razvite države tudi kulturno najbolj razvite in njihove kulture najbolj uveljavljene v svetovnem merilu.

Leta 2002 sprejet ZUJIK je z izrazom »primerljivo sofinanciranje« opredelil namen zakonodajalca, da so enako pomembni programi ne glede na poreklo ustanovitelja sofinancirani enakopravno, vendar praksa v 15 letih, od kar je bil ZUJIK sprejet, kaže povsem drugačno sliko. Še vedno je tako, da se sredstva davkoplačevalcev distribuirajo predvsem glede na status organizacije, bistveno manj pa glede na njen pomen, učinke delovanja in multiplikativen vpliv na delovanje celotne kulturne scene, kar ne pomeni le hude neenakopravnosti, ampak tudi slabo porabo javnih sredstev. Vse v kulturi in umetnosti, razen posvečenosti same, se da meriti. Vemo tudi, da je področje kulture iz različnih razlogov finančno brezsravno podhranjeno, vendar pa znotraj te podhranjenosti še dodatno poteka boj za drobtinice, kjer so javni zavodi obravnavani prednostno, vrhunske programe nevladnega sektorja, ki iz enega evra dela ustvarijo nekajkrat več programa kot javni zavodi, pa se stigmatizira, v primerjavi z javnimi zavodi obravnava diskriminatorno in ne glede na njihov rezultat sofinancira podobno kot v avtoritarnih družbenih sistemih, povsem neprimerno ambicijam Republike Slovenije.

Možna rešitev:

- zagotoviti spoštovanje v ZUJIK določene primerljivosti sofinanciranja. Kot primerljivost razumem beleženje in primerjavo prihodkov in odhodkov vseh sofinanciranih organizacij ne glede na njihov organizacijski status ter enakopravno sofinanciranje glede na njihov dejanski pomen in potrebo pri produkciji kulturne dobrine. Pri tem enakopravnost pomeni primerljivost ne pa enakost, s čimer je dana možnost, da se upoštevajo specifike enih in drugih.

2. ustrezno sofinanciranje na nacionalnem nivoju oziroma dodelitev svežih sredstev, ki bodo omogočala preboj iz zatečenega zamrznjenega stanja v kulturi

Opis problemov:

- **Zakonsko določena primerljivost¹ sofinanciranja** nevladnega sektorja v primerjavi z javnimi zavodi ni zagotovljena, kar prikazuje tabela 1. Ministrstvo za kulturo pri sofinanciranju nevladnega sektorja, tudi tistega v javnem interesu, ki deluje na nivoju države, ne sledi niti primerjavi z državnimi javnimi zavodi (pomembna dejavnost na nacionalnem nivoju), niti primerjavi z lokalnimi javnimi zavodi (tako kot pri NVO tudi pri njih MK ni ustanovitelj).
- **Višina sofinanciranja:** v najbolj elitnem razpisu za nevladne organizacije (4 letni programi) MK dopušča, da znesek subvencije predstavlja 70 % programa. S tem načeloma upošteva zakonsko zagotovljeno primerljivost. Vendar hkrati postavlja pogoj, da lahko posamezni glasbeni program prejme največ 120.000 EUR. Ob tem je za vse glasbene programe na razpolago le 700.000 EUR na letni ravni. Po zadnji veliki študiji evropskih festivalov², ki je zajela 390 festivalov, je povprečna

¹ ZUJIK, 56. člen: Javni kulturni program je kulturna dejavnost, ki je po vsebini in obsegu zaključena celota in jo izvaja kulturni izvajalec, katerega ustanovitelj ni država ali lokalna skupnost, je pa njegovo delovanje v javnem interesu do te mere, da ga država ali lokalna skupnost financira na primerljiv način kot javni zavod.

² Music Festivals, a Changing World, 2013

https://www.researchgate.net/publication/303565760_Music_festivals_a_changing_world, študija je obravnavala 390 festivalov iz Finske (20), Flamske (18), Francije (92), Irske (21), Norveške (10), Quebeca (43), Španije (97), Švice (7),

vrednost evropskega glasbenega festivala 860.000 EUR³. Pri razvrstitvi po finančni vrednosti se sredinski znajde na 195. mestu in je velik 273.000 EUR. Tudi če bi nam uspelo zbrati najvišje število točk, je ob z javnimi zavodi primerljivi subvenciji 70 % z mejno vrednostjo subvencije pri 120.000 EUR lahko vrednost festivala ob predpostavki, da zberemo 30% lastnih virov, kar je za naše razmere velik cilj, le 171.429 EUR. Kakšen festival lahko delamo za ta denar, zraven pa izvajamo vse nujne podpirne in pomembne dodatne aktivnosti, je težko predstavljivo.

- **Kadrovska podhranjenost:** Seviqč Brežice bi za svoje polno delovanje po strokovni kadrovski presoji potreboval vsaj 8 polno zaposlenih, delamo pa ga z bistveno manjšo ekipo, kar pomeni močno preobremenjenost, da sploh izvajamo zastavljene cilje. Imamo mednarodno kompetenten program, ki je tesno vpet v mednarodne integracije in povezave, kar predstavlja podobne stroške kot v katerikoli drugi dejavnosti (članarine, potovanja, hoteli ipd.). Če je že startna pozicija tako nizka, je zelo težko razvijati program tako, da bo učinkovit in prepoznaven.
- **Neprepoznavanje razvojnih potreb:** Organizirati samo nekaj sicer odličnih koncertov je eno, evropski glasbeni trg je s svojo ponudbo in povpraševanjem umetnikov po koncertih bogat in je to relativno enostavno tudi brez večji osebnih poznanstev in povezav. Nekaj povsem drugega pa je aktivno razvijati sceno stare glasbe, se aktivno povezovati z okoljem, prispevati v njegove razvojne vizije, se povezovati s projektnimi in stanovskimi partnerji ter prispevati v kulturni turizem in ga razvijati na svojem področju. Ker naš cilj ni le prirejanje dogodkov za potrošnike, ampak dvigovanje življenjske ravni državljanov in občanov, gre za razvojne potrebe, ki jih je potrebno kot take tudi medresorsko prepoznati ali obravnavati kot vladno in ne kot ozko kulturnopolitično dimenzijo.
- **Pridobivanje dodatnih sredstev** (drugi razpisi, sponzorstva, donacije) zahteva ustrezne kadrovske rešitve, kar si finančno podhranjena organizacija ne glede na dosežen ugled in rezultate težko privošči.
- **Prešibko zavedanje pomena NVO:** Ministrstvo za kulturo se prešibko zaveda, da dober in uspešen nevladni sektor krepi pozitivno delovanje javnih zavodov in je v kontekstu razvite družbe nujen sogovorec in soustvarjalec. Kot že rečeno, da so najbolj vsestransko razvite države tudi kulturno najbolj razvite in njihove kulture najbolj uveljavljene v svetovnem merilu, velja ista primerjava tudi med institucionalnim in nevladnim sektorjem. Povsod je institucionalna kultura prodornejša, če je podprta z močnim nevladnim sektorjem, in to slednje ne velja le za kulturo, ampak tudi za vse druge branže.

Tabela 1	Državni javni zavodi	Lokalni javni zavodi	NVO	opomba
Ustanoviteljska obveznost države	DA	NE	NE	Pri financiranju z vidika ustanoviteljske obveznosti, obstaja obveznost MK le pri sofinanciranju državnih javnih zavodov. Do lokalnih javnih zavodov in nevladnega sektorja MK nima ustanoviteljskih obveznosti in s tem tudi ne a priori obveznosti sofinanciranja. S tem ruši razumevanje kulturnega prostora kot celote, kar v majhni državi dolgoročno ogroža njen obstoj.
Sofinanciranje Ministrstva za kulturo	kot ustanovitelj	deloma po razpisih, deloma dogovorno ⁴	po razpisih	Za zagotavljanje zakonsko določene primerljivosti bi morale MK sofinancirati NVO v javnem interesu in delovanjem na nivoju države primerljivo z državnimi javnimi zavodi (vidik nivoja delovanja) bodisi primerljivo z lokalnimi javnimi zavodi (vidik ustanoviteljskih obveznosti).

Švedske (23), Valonije Bruseljske federacije (52) ter po enega iz Bolgarije, Danske, Islandije, Litve, Luxemburga, Poljske in Portugalske

³ kar morda ni povsem realen prikaz, ker so nekateri festivali, ki jih je zajela študija zelo veliki, tudi do 15 milijonov EUR, sicer pa so nekateri evropski festivali, ki jih ta študija ni obravnavala, še nekajkrat večji od te vrednosti.

⁴ Ministrstvo za kulturo sofinancira stroške dela več kot 40 lokalnih javnih zavodov v vrednosti, ki občutno presega 10 % celotnega kulturnega proračuna, pri izbiri direktorja pa nima besede.

Višina sofinanciranja MK	77,25 % ⁵ (78,44 %) ⁶	57,66 % (61,62 %)	31,5 % ⁷	
Višina sofinanciranja občin	0,28 % (0,66 %)	24,24 % (20,43 %)	26,7 %	
Drugi prihodki iz javnih financ	2,89 % (1,77 %)	2,40 % (2,07 %)		
Višina sofinanciranja iz javnih sredstev	80,42 % (80,86 %)	84,30 % (84,12 %)	58,2 %	Višina sofinanciranja NVO je močno neizenačena v primerjavi z državnimi in lokalnimi javnimi zavodi. Enako kot je problematičen delež javnih sredstev, je problematično postavljanje neustrezno nizkih pragov javnega financiranja, ki onemogoča zahtevne projekte in spodbuja drobljenje javnih sredstev tako, da postane kulturna politika pravzaprav socialna politika na nepravem mestu.

Možne rešitve:

- Uveljaviti zakonsko določeno primerljivost sofinanciranja nevladnega sektorja v primerjavi z javnimi zavodi, vendar tako, da se upošteva glede na vsebinske cilje strokovno določen stroškovnik.
- Ministrstvo za kulturo sredstva iz povišanja državnega proračuna⁸ za kulturo prvenstveno nameni nevladnemu sektorju in njegovim najbolj prepoznavnim programom. S tem javni sektor ne bi izgubil ničesar, nevladni sektor in samozaposleni v kulturi pa bi imeli možnosti, ki ne bi bile najbolj krut prekariat.
- Ministrstvo za kulturo oblikuje poseben fond za najbolj prestižne programe, kjer bi se programske vsebine oblikovale dogovorno med ministrstvom in producentom in kjer bi bil med njima dogovorjen tudi obseg in način izvedbe programa.
- Ob tem so še druge, konceptualno manj oprijemljive rešitve, s katerimi bi se moralo MK bolj temeljito soočiti: prihodki nacionalne loterije, davčne olajšave in spodbude za podjetja pri vlaganju v kulturo, oblikovanje fundacij, oblikovanje regionalnega sofinanciranja, drugačni (nižji) prispevki pri zaposlovanju, ocenjevanje pobranega DDV v kulturi in njegovega preusmerjanja v subvencioniranje kulturne produkcije v javnem interesu ipd.

3. podpora sofinanciranju na lokalnem nivoju, saj tako majhen kulturni prostor zahteva aktivno nacionalno kulturno politiko tudi pri spodbujanju lokalne zavesti o pomenu umetnosti in kulture za lokalno skupnost

Glavni problemi:

- Nizka sredstva za nevladno kulturo⁹, kjer so isti razpisi namenjeni tako NVO s profesionalnim ustrojem kot ljubiteljskim društvom in katerih sredstva ne omogočajo ustrezne izvedbe dogodka,

⁵ v 2015, vir Ministrstvo za kulturo, Analiza k NPK, isto velja tudi za spodnja podatka

⁶ povprečje 2008-2015, isto velja tudi za spodnja podatka

⁷ povprečje 2007-2009, edini zadnji razpoložljivi podatki, vir: Elaborat o delovanju, organiziranju in financiranju kulturne in umetnostne produkcije nevladnih organizacij v obdobju 2007–2009 (Petra Hazabent, mag. Andreja Kopač, Jernej Jurc, mag. Aldo Milohnič, dr. Vesna Čopič), Društvo Asociacija, 2011, isto velja tudi za spodnja podatka.

⁸ Proračun za kulturo se povečuje: 146.826 KEUR v 2016, 155.222 KEUR v 2017, 157.181 KEUR v 2018.

⁹ Na lokalnih razpisih je Sevič Brežice ob dobrih ocenah pridobival za posamezen dogodek sredstva, kot so: 204,43 EUR, 300,00 EUR, 400,00 EUR, 500,00 EUR, 681,27 EUR, 800,00 EUR, 826,45 EUR ipd.

- pri občinskih razpisih zahteva po lokalni rezidenci,
- strah lokalne produkcije, da jim mednarodno prepoznaven program vzame še tisto malo, kar jim je na razpolago.

Možne rešitve:

- Vzajemnost med državo in občinami, ko se sistemsko oblikuje sofinanciranje nacionalnih nevladnih organizacij v javnem interesu brez lokalne rezidence v posamezni občini, pri čemer je kot osnova dejstvo, da država sofinancira lokalne javne zavode z več kot dvakrat višjim deležem kot občine ustanoviteljice in da bi morale tudi občine podpreti tisto, kar Ministrstvo za kulturo prepoznava kot nacionalno najbolj pomembno, čeprav se dogaja izven prestolnice.
- Status organizacije v javnem interesu, podeljen na nivoju države, bi moral pomeniti rezidenco v vseh slovenskih občinah, ker ni bistveno, kje je administrativni sedež organizacije, ampak kje deluje.
- Država naj ponovno uvede financiranje stalnih neprogramskih stroškov za nacionalno pomembne nevladne organizacije in jim s tem omogoči obstoj kot pogoj, da se lahko potegujejo za financiranje svojih kulturnih projektov na državni ali lokalni ravni.
- Država naj uredi za najbolj pomembne nevladne organizacije strukturalno financiranje: večletno programsko financiranje, ki je prav tako že predvideno v veljavnem ZUJIK-u, torej financiranje dejavnosti z vsemi pripadajočimi sestavinami, ki pa se je izrodilo zgolj v večprojektno financiranje). Strukturalno financiranje mora biti vezano na dovolj dolgo obdobje, da zagotovi pogoje za nemoteno načrtno delovanje, a hkrati dovolj kratko, da ne pride do inertnosti, kot smo ji priča danes v javnem sektorju.

4. enakopravnost institucionalne in nevladne produkcije, kar pomeni primerljivost ob upoštevanju vseh specifik in ne enakost,

Opis problemov:

- Primerljivost sofinanciranja ni dosežena tudi zaradi slabega monitoringa odhodkov: V beleženju odhodkov na delovanje, delo, program in opremo, kot v 27. členu opredeljuje ZUJIK, lahko pri stroških delovanja (pisarna) ali stroških opreme (nabava po potrebah in možnostih) govorimo največ o racionalnosti poslovanja, pomemben pokazatelj pa je gotovo primerjava stroškov dela in vrednosti programa, oziroma koliko EUR programa ustvari neka organizacija iz 1 EUR dela. Nevladne organizacije imajo za boljše rezultate bistveno nižje sofinanciranje. Primerjave niso možne, ker
 - **javni zavodi**, ki izvajajo program s svojimi zaposlenimi, stroške umetniškega ansambla beležijo pod stroške dela, s čimer so stroški dela prikazani višje od dejanskih, programski pa nižje,
 - **občine** niti v razpisnih dokumentacijah niti pri zahtevanem poročanju ne upoštevajo sistematizacije odhodkov po 27. členu ZUJIK,
 - **nevladni sektor**: v razpisih Ministrstvo za kulturo ne sledi sistematizaciji stroškov dela po ZUJIK¹⁰ in SURS¹¹. Kot stroške dela, ki jih sofinancira, upošteva le redne zaposlitve, druge stroške dela, ki jih ZUJIK prepoznava (ne kot »stroški dela«, ampak kot »stroški dela po kadrovskega načrtu«), pa kot programske stroške, pri čemer NVO izkazuje v primerjavi z javnimi zavodi glede na stroške dela višji delež programa.
- Javni sektor s tem, ko prikazuje vse stroške redno zaposlenih, tudi tistih, s katerimi izvaja program, kot stroške dela, kot materialne stroške pa le stroške gostujočih umetnikov (dirigent, režiser ipd.), omogoča po eni strani prekariat, po drugi pa diskriminatorno obravnavanje dela v kulturi, ki bi moralo biti obravnavano enotno.

¹⁰ ZUJIK kot stroške dela določa »stroške dela po kadrovskega načrtu«, se pravi vse stroške dela, ki jih kot potrebne prepozna izvajalec programa in ne le stroške dela redno zaposlenih.

¹¹ SURS zahteva v letnih poročilih navedbo vseh stroškov dela: redne zaposlitve, podjemne pogodbe, avtorski honorarji, študentski servis.

- Primerljivost sofinanciranja ni dosežena tudi zaradi slabega monitoringa prihodkov in slabega odnosa do nevladnega sektorja na področju kulture, ki sektor podcenjuje že v zadnji objavljeni Analizi financiranja kulture¹², ko v tabelah 35-39 primerjalno obravnava zgolj javne zavode, nevladni sektor pa kot da ne obstaja.
- Nevladne organizacije so zaradi podhranjenega sofinanciranja bistveno bolj občutljive na vsa poslovna tveganja. Že pri manjši napaki ali napačni presoji poslovne situacije lahko ne glede na vrhunske rezultate in ugled zaidejo v nepremostljive težave.

Možne rešitve:

- zagotoviti primerljivo beleženje odhodkov po 27. členu ZUJIK za vse prejemnike subvencij,
- odhodke beležiti v primerjavi s celotno vrednostjo programa in ne le to, kar pokriva subvencija,
- uvesti sankcioniranje kršitev zakona,
- javnosti transparentno zagotoviti primerjalen vpogled v odhodke in prihodke vseh treh glavnih skupin prejemnikov: državnih javnih zavodov, lokalnih javnih zavodov in nevladnih organizacij.
- omogočiti pomoč nevladnim organizacijam v težavah z dodatnim sofinanciranjem, ki bi kompenziralo predhodno neprimerljivo sofinanciranje, ali z garancijami za kreditiranje, da se z nadaljnjim primerljivim sofinanciranjem, kot jim pritiče po zakonu, izkopljejo iz težav z lastno aktivnostjo.

5. oblikovanje pravne, davčne in informacijske točke za podporo nevladnim organizacijam in samozaposlenim v kulturi

Opis problema:

- Vse preveč je kršitev razpisnih pogojev s strani občin in drugih investitorjev, da bi nevladne organizacije zmogle za vsako najemati odvetnika. Prav tako delujemo v skrajno reguliranem okolju, vključno z davčno ureditvijo. Če se NVO odloči za kaj takega, se le za najhujše kršitve ali najnujnejše davčne zadeve, ker je to za njo hud poslovni rizik, tudi če je pravica povsem na njeni strani. Poleg tega bi morali zagotoviti tudi informacijsko točko, saj nevladni sektor nima lastnih kadrov, ki bi za to skrbeli.

Možna rešitev:

- Ministrstvo za javno upravo bi moralo zagotoviti in v celoti financirati skupino odvetnikov, ki bi zagovarjali vse nevladne organizacije, ki so jim kršene pravice pri prijavljanju na razpise. Ker bi bili občine in drugi investitorji pri kršenju zakonov tudi ustrezno sankcionirani, bi ravnali bolj preudarno. Dolgoročno bi to vodilo v večjo pomembnost in nivo lokalnih kulturnih politik. Poleg tega bi morali dobiti tudi davčno svetovanje in po potrebi tudi računovodske storitve, ki bi nas razbremenilo nalog, za katere nismo usposobljeni.

6. podpora programom v prostorih kulturne dediščine

Opis problema:

- V obnovo nekega objekta kulturne dediščine je ponavadi vloženo veliko sredstev, potem pa se nekako pričakuje, da bodo izvedeni programi nevladnega sektorja na pol brezplačni, čeprav tudi ti programi izrazito prispevajo v promocijo objektov kulturne dediščine in upravičenost njihove obnove.

¹² Analiza financiranja kulture - 23. 8. 2017 ob predstavitvi Osnutka Nacionalnega programa za kulturo 2018–2025, vir: http://www.mk.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/predpisi_v_pripravi_2017/

- Veliko objektov kulturne dediščine je ponavadi v ruralnih okoljih, kjer so kultura sofinanciranja kulturnih programov, zavedanje o pomenu promocije in pomenu samih objektov kulturne dediščine pogosto nizki.

Možne rešitve:

To bi bilo možno urediti z že opisanimi predlogi k urejanju financiranja programov nevladnega sektorja, predvsem na lokalnem nivoju, še posebej pa

- z ustrežnejšim dostopom nevladnega sektorja, še posebej organizacij s statusom v državnem javnem interesu, do možnosti lokalnega sofinanciranja,
- z dodatnimi spodbudami za take programe iz naslova oživljanja kulturne dediščine tako na državnem kot lokalnem nivoju,
- z dodatnimi spodbudami države občinam pri sofinanciranju nacionalno pomembnih programov s področja kulturne dediščine,
- s posebnimi namenskimi programskimi sredstvi na državnem nivoju za take programe.

7. spremembe pri razpisih in nadomestitev navidezno nevtralnega točkovanja s sistemom odločanja, ki temelji na recenzijah, torej ocenah izbranega programa oziroma projekta kot celote

Glavni problemi:

- Točkovanje je kot metoda za umetnost neprimerna, saj se je doslej izkazalo, da služi objektivnemu videzu namesto, da bi imeli metodo, ki bi temeljila na odgovornosti za sprejete odločitve. V ta namen bi morali uveljaviti javne in pregledne postopke odločanja na podlagi recenzij o predlaganih programih in projektih ter poskrbeti za sredstva, ki bi omogočala postavitev zgornjega praga, kar bi omogočilo izvedbo zahtevnih programov in projektov ter hkrati tudi spodnjega praga, ki bi jasno pokazal, da ne gre za socialno ampak za kulturno politiko podpiranja nacionalno pomembnih programov in projektov.
- V točkovanju razpisnih prijav Ministrstva za kulturo prinese status organizacije v javnem interesu le 1/100 točko, pri finančni stabilnosti (blokade, počasna plačila) pa do 10/100 točk, s čimer je degradiran pomen tega statusa.
- Ni pošteno, da NVO izgublja točke, če ima zaradi sistemsko neurejenega sofinanciranja finančne težave, ki jih mora reševati zgolj z lastnimi močmi, je pa kljub napornemu in šibkemu podpornemu okolju finančnim težavam navkljub uspešno izvedla zastavljen program.
- Pri odobrenem sofinanciranju iz nekaterih evropskih razpisov (CLLD, Interreg) morajo projektni partnerji zalagati sredstva za vsaj pol leta, če ne še več, kar predstavlja za nevladno organizacijo velik, včasih tudi nepremostljiv napor.
- Veliko razpisov je objavljenih prepozno, da bi lahko NVO umaknila ali spremenila svoj program v primeru, da na razpisu ni bila izbrana ali ni prejela dovolj sredstev.
- Ni možnosti pritožbe pri drugi neodvisni komisiji glede vsebinskih ocen in argumentov, o ugovoru odloča ista ekspertna komisija. Upravno sodišče odloča le o pravilnosti postopka.

Možne rešitve:

- Organizacija, ki uspešno deluje skozi več let, bi morala biti bolje ocenjena tudi v odnosu do statusa v javnem interesu in ne le pri referencah in vsebinskih opisih.
- Zagotoviti je treba možnost večstopenjske pritožbe na mnenje ekspertnih skupin ali katere druge odločevalske zasedbe. To bi bilo še posebej pomembno na lokalnem nivoju, kjer je lahko odločanje zaradi majhnih občin in pomanjkljivega kadra ekspertov nestrokovno in brez prepoznavanja argumentov. S tem bi umaknili vse tiste pritiske lokalne politike, ki so koruptivni in mimo interesov lokalne skupnosti.

- Treba je zagotoviti dovolj zgodno odločanje, še sploh pri programih in projektih, ki so terminsko pogojeni (prireditvena dejavnost).

8. Ker novela ZUJIK sedaj predvideva delitev na NPK kot splošnejši dolgoročen dokument in na Akcijski načrt kot temeljni izvedbeni dokument Vlade, moramo vztrajati na tem, da minister za kulturo ob predstavitvi NPK 2018-2025 predstavi tudi svoj Akcijski načrt, da bodo jasne njegove prioritete oziroma prioritete te Vlade.

Glavni problemi:

- Tako politika kot strokovna javnost (magnetogram seje Odbora za kulturo Državnega zbora z dne 6.10.2016) sta se ob obravnavanju Poročila o izvajanju NPK 2014-2017 za leto 2015 izrekli proti praksi sprejemanja neuresničljivih NPK, ki so zgolj spisek želja brez odgovornosti za stanje v kulturi. Predsednik Odbora za kulturo je zahteval nov pristop.
- V vseh dosedanjih NPK je bil prepoznan problem neustreznega položaja in obravnavanja neodvisne kulture, a se ni nič premaknilo, ker se je ob poplavi ciljev (sto in več) in ukrepov (na stotine) teža tega strukturnega neskladja popolnoma izgubila oziroma izničila.
- O vsakokratnem NPK se obravnavajo samo letna poročila, po preteku njihove veljavnosti pa ni nikoli evalvacije programa kot celote z vidika doseganja ključnih ciljev, kar je popolnoma izničilo smisel tega najpomembnejšega kulturnopolitičnega dokumenta.
- Novela ZUJIK je spremenila format NPK. Sedaj gre za daljše obdobje in zgolj za poročanje o njegovem izvajanju vsako drugo leto. Vse se stavi na Akcijski načrt Vlade, kar lahko pomeni dodatno diskvalifikacijo umetnosti in kulture na politični agendi Državnega zbora.

Možne rešitve:

- Minister za kulturo naj predloži Odboru za kulturo Državnega zbora Republike Slovenije evalvacijo NPK 2014-2017 hkrati z predlogom novega NPK 2018-2025.
- Minister za kulturo naj skupaj z NPK 2018-2025 predloži Akcijski program »s katerim za obdobje štirih let določi ukrepe (obseg in vrsto kulturnih dejavnosti), cilje, obseg sredstev in čas za njihovo uresničitev ter kazalce, po katerih se bo merilo njihovo doseganje«, iz katerega bo razvidno, katere so tiste prioritete iz NPK, za katerimi stojita on in Vlada RS, v kateri je minister za kulturo. Samo pod tem pogojem bo minister dokazal, da gre za nov pristop, ki upošteva stališče politike in stroke, da NPK v prihodnje nikoli več ne sme biti zgolj seznam želja.
- Akcijski program mora kot ilustracija novega pristopa k NPK jasno pokazati, kakšen je odnos te Vlade do vprašanj in rešitev, ki jih izpostavljam v tej peticiji.

Uporabljene kratice

CLLD	Community-led local development (lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost)
MK	Ministrstvo za kulturo
NPK	Nacionalni program za kulturo
NVO	nevladne organizacije
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
ZUJIK	Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo